

Posudek na diplomovou práci Elišky Holubové

Nejvyšší soud USA. Kormidlo moci a vývoje

Eliška Holubová se ve své diplomové práci pustila do náročného úkolu. Pod drobnohledem se podívala na vrcholnou instituci soudní moci v USA, kterým je federální Nejvyšší soud coby strážce zákonnosti a vlády práva, a přitom se pokusila překročit čistě právní rovinu popisu jeho postavení a snažila se postihnout politický význam rozhodnutí, která Nejvyšší soud učinil při interpretaci ústavních zákonů a přitom se sám často z rozhodčího sporů sával aktivním hybatelem politického vývoje. Radno říci, že tento úkol Eliška Holubová zdárně splnila a její práce přináší vedle solidního shrnutí řady poznatků o činnosti Nejvyššího soudu pronikavé postřehy o politickém dopadu jeho klíčových rozhodnutí. V práci osvědčila své znalosti amerického ústavního práva a schopnost jejich teoretické interpretace, jež sledovala politologické zřetele. Práce je psána střízlivých jazykem a je stylisticky na náležité úrovni. Výklad je srozumitelný a čtivý. Převážnou část tvoří ovšem shrnující výklad, k vlastním rozborům a osobním stanoviskům se autorka dostává v míře omezené a někdy až zbytečně pouze referuje o výsledcích diskusí, takže o jejich šíři a o rozmanitosti teoretických sporů, jež v právní i politické literatuře, nadále žijí, se dozvídáme jen sporadicky.

Práce je přehledně a věcně členěna. V úvodu výstižně charakterizuje cíle své práce i osobní motivaci, jež ji k tématu přivedla. Zaujetí americkou republikou je namístě, ale bral bych s rezervou taková vyjádření jako, že je to „přes své mládí nejstarší republika s nejstarší psanou ústavou“. S prvorozenstvím bývají potíže. Dá se naopak tvrdit, že nejstarší dosud fungující parlament je na Islandu a nejstarší „ústava“ je Magna Charta Libertatum, hodně totiž záleží na interpretaci, jak sama ukazuje na činnosti Nejvyššího soudu.

Práce je členěna do 10 kapitol, z nichž první tři jsou převážně informativní, čtvrtá uvádí spor *Marbury vs. Madison*, který je vskutku přelomový, protože prosadil soudní přezkum jako nezbytnou součást vlády práva a stal se tak *raison d'être* Nejvyššího soudu. Autorka zde vhodně zařazuje úvahu o limitech soudního přezkumu a zmiňuje jistou klasifikaci, jaké že existují přípustné typy ústavního argumentu. Uvádí jich šest (odvolává se na podivnou instanci zvanou „vědecká nauka“). Jejich charakteristika je nicméně velice stručná, až nedostatečná. Následuje poznámka, že v současnosti je tato debata omezena na konflikt konzervativců (platí jen text Ústavy) a interpretátorů (Ústava v proměnných doby). Tato poznámka je nejen zajímavá, ale je i důležitá, ale nedozvíme se, jak tato „redukce“ typů ústavní debaty probíhá a jak předchozí typy argumentů „souzní“ s tímto členěním debaty na

konzervativci a interpretátoři? Užívají obě skupiny všechny typy argumentů, nebo některé přijímají, jiné odmítají? Je snad precedent (jeden ze 6 přípustných typů) konzervativci odmítán? Asi sotva. Odmítají konzervativci etickou argumentaci? Anebo interpretátoři odmítají „striktní“ doktrínu? (Její charakteristika je mi ovšem záhadou – Je to Richard Posner a proud „law and economics“?) Pátá kapitola je také hodně referenční, ale autorka ve výkladu uplatňuje též vlastní hlediska. Pokouší se o shrnující charakteristiku složení Nejvyššího soudu demografickou optikou, což je osvěžující pasáž. Ještě více se do vlastních úvah pouští v kapitole šesté, která charakterizuje Nejvyšší soud coby článek v systému brzd a rovnováh. Neprovádí tolik nějaký strukturní výklad, ale pouští se do úvahy o vhodnosti „aktivismu“ či „zdrženlivosti“ Nejvyššího soudu. To je již ryze politická otázka, jejíž zodpovězení je zásadní pro vyústění její diplomové práce. V pasáži, která následuje autorka na základě docela solidní úvahy volí „střední“ postoj, kterého se pak i drží v dalším výkladu.

Nejobsáhlejší částí práce je sedmá kapitola, která rozebírá klíčové případy, které Nejvyšší soud rozhodoval a které se staly mezníky pro změnu v interpretaci základních práv a svobod Američanů. Zajímají ji přelomové případy, jež se týkají otroctví, segregace, trestu smrti a interrupce. Zvláštní ovšem je, že první zmiňovaný případ *McCulloch vs. Maryland* se nevztahoval k žádnému takovému tématu, ale stal se oporou toho, že federální Nejvyšší soud vůbec mohl do pravomocí státu zasahovat. Budiž ale řekl bych, že ještě důležitější muselo být rozhodnutí, které zajišťovalo, že základní práva a svobody z ústavy jsou vymahatelná i pro jednotlivé občany jednotlivých států. Původně totiž to byla spíše práva, která si nárokovaly jednotlivé státy vůči federaci a měla je chránit před ingerencí federaci do práv, která garantují samotné státy. To bylo nutno změnit. Základní práva občanů musela být postavena nad pravomoce jednotlivých států, aby bylo možno příslušná rozhodnutí federálního soudu takto politicky interpretovat. Shrnující výklad jednotlivých soudních případů je precizní a prozrazuje schopnost autorky výstižně a věcně postihnout jádro sporu a význam soudního rozhodnutí.

Důležitou částí výkladu je závěrečné resumé, ve kterém autorka shrnuje poznatky, jež získala při rozboru jednotlivých případů a posuzuje, jak tato soudní rozhodnutí změnila politickou praxi a život americké společnosti. Nemám k této části zvláštních připomínek, snad jenom, že toto závěrečné vyjádření je podáno velice stručně. Vzhledem k tomu, že zde se potvrzovala původní východiska práce a naplňovalo její zadání, možná obsáhlejší výklad by byl na místě. Ostatně diskuse kolem těchto případů, jak ukazuje sama autorka, povětšinou neskončily a mnohá témata se stále vrací. Spíše bych poznamenal, že je trochu na škodu věci, že autorka vynechala jedno z témat, které je neméně palčivé, a to je vztah peněz a politiky,

resp. financování volebních kampaní. Bylo učiněno několik pokusů zabránit tomu, aby se do politické soutěže dostávalo tolik peněz s argumentem, že se tím porušuje politická rovnost občanů, neboť o politickém výsledku rozhoduje ekonomická moc. Nicméně Nejvyšší soud se opakovaně drží striktní interpretace, že takto nelze omezit svobodu slova.

Závěrem konstatuji, že autorka napsala pozoruhodnou práci, ve které osvědčila své znalosti teoretické i slušnou stylistickou úroveň. Její práci považuji za vynikající příklad toho, jak právní úvaha může dospět až k politologicky relevantním poznatkům. Navrhuji klasifikovat ji jako práci **výbornou**.

Doc. PhDr. Milan Znoj

V Praze dne 22. 5. 2009

